

Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain muuttamiseksi

Kunnanhallitus 17.02.2025 § 28
101/03.00/2022

Valmistelija

Kunnanjohtaja: Jarkko Salonen, puh. 040 726 2990, jarkko.salonen@iitti.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta.

Hallituksen esityksen tavoitteena on parantaa julkisten hankintojen tehokkuutta ja kustannussäästöjä sekä turvata laadukkaat julkiset palvelut. Hankintalakia uudistetaan muun muassa edistämällä markkinakartoitusta ja hankinnan huolellista valmistelua. Hallitusohjelman mukaisesti ehdotuksessa esitetään sidosyksiköiden käytön rajoittamista hankintojen toteuttamisessa asettamalla sidosyksikön omistukselle yleisen edun huomioon ottava vähimmäisomistusosuutta koskeva vaatimus (10 prosenttia). Esityksellä pyritään lisäämään erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten osallistumismahdollisuuksia julkisiin tarjouskilpailuihin sekä parannetaan hankintojen vastuullisuutta ja edistetään huoltovarmuuden ja turvallisuuden toteutumista myös sopimuskauden aikana. Ehdotuksella parannetaan myös hankintojen valvontaa.

Hallitusohjelmakirjausten toteuttamisen lisäksi mietinnössä esitetään tehtäväksi hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin sekä rikosrekisterilakiin eräitä säädöshuoltoon liittyviä muita muutoksia.

Lait on tarkoitettu tulevan voimaan 1.1.2026.

Lausunnot pyydetään toimittamaan viimeistään 11.3.2025
Lausuntopalvelu.fi:n kautta.

Esittelijä

Kunnanjohtaja Jarkko Salonen

Päätösehdotus

Kunnanhallitus toteaa litin kunnan lausuntona seuraavaa:

litin kunnan mielestä on tärkeää puuttua ilmiselviin InHouse-hankintojen väärinkäytöksiin, joissa valtakunnallisestikin merkittäviä hankintoja on toteutettu nimellisillä omistusosuuksilla. Epäkohdista huolimatta hyvin toimivaa, satoja yhtiöitä sekä kuntia koskevaa järjestelmää ei tule romuttaa yksittäisten tapausten perusteella.

litin kunta näkee, että 10 prosentin yleisestä vähimmäisomistusvaatimuksesta tulee ehdottomasti luopua tai vähintään säätää mahdollisuus poiketa siitä. Omistusosuusvaatimuksessa tulisi ottaa huomioon toimialakohtaiset, alueelliset sekä omistajakohtaiset erot ja muut painavan julkisen intressin tai erityisalat huomioon ottavat erityispiirteet. Lisäksi muutoksille esitettyjen siirtymäaikojen tulee olla merkittävästi pidempiä kuin hallituksen esityksessä, jotta mahdollisten tarvittavien

omistusjärjestelyjen asianmukaiselle ja harkitulle toteuttamiselle jää tarvittava ja realistinen aika.

Lakiesityksessä ehdotettu 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus ei ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen. Tämä johtuu esityksen puutteellisesta vaikutustenarvioinnista, jossa ei ole huomioitu taloudellisia ja toiminnallisia vahinkoja erityisesti pienille ja keskisuurille kunnille sekä ristiriidasta perustuslain 121 §:n määrittelemän kuntien itsehallinnon kanssa.

Perustelut näkemykselle:

Markkinoiden toimivuus sekä alueellinen ja kuntakohtainen eriarvoisuus: Esityksessä ei ole huomioitu Suomen maantieteellisiä ja toimialakohtaisia erityispiirteitä sekä eri kokoisten kuntien erilaisia lähtökohtia ja resursseja. Yleinen 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus jättää huomiotta tilanteet, joissa sidosyksikön hyödyntäminen alle 10 prosentin omistusosuudella on perusteltua ja yleisen edun mukaista, sekä määräysvallan toteutuminen on osoitettavissa palvelukäyttöön nähden riittävässä määrin. Lisäksi ei ole tunnistettu luontaisia alueellisia yhteistoimintaympäristöjä, kuten kirjastojärjestelmät, joissa tarjonta markkinoilla on rajallista.

Tämä rajoitus kokonaisuudessaan heikentää erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien mahdollisuuksia hyödyntää alueellista sidosyksikön mahdollistamaa yhteistyötä laadukkaiden, kustannustehokkaiden ja turvallisten palveluiden mahdollistamiseksi.

Useissa kunnissa ja eri toimialoilla markkinoiden toiminta on selvästi rajallista, eikä kilpailu ole riittävää. Sidosyksiköiden merkitys vaihtoehtona omalle tuotannolle korostuu pienissä ja keskisuurissa kunnissa sekä kunnissa, jotka sijaitsevat kasvukeskusten ulkopuolella.

Toimialoista ICT-palveluita tuottavat sidosyksiköt ovat erityisen keskeisessä asemassa, sillä ne turvaavat yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisen infrastruktuurin turvallisuutta sekä tieto- ja kyberturvallisuuden toteutumista omistajilleen. Kriittisen ICT-infrastruktuurin toimivuus on elintärkeää julkisen sektorin varautumisessa ja huoltovarmuuden toteutumisessa, erityisesti kiristyneessä hybridi- ja kyberuhkien aikakaudessa.

Jätehuoltoala välttämättömänä kunnallisena palveluna tulee erityisalana rajata kokonaan sidosyksikköjä koskevan vähimmäisomistusosuussäätelyn ulkopuolelle.

Taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset:

Esityksen taloudellisia ja toiminnallisia vaikutuksia ei ole arvioitu kattavasti lainvalmisteluprosessissa. Erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien kykyyn järjestää tarvitsemansa palvelut liittyvät vaikutukset jäävät epäselviksi. Kuten Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) ja valtiovarainministeriön lausunnoissa sekä mietinnössä esittämässään eriävissä mielipiteissä korostavat, esitettyyn vähimmäisomistusvaatimukseen liittyy merkittäviä taloudellisia riskejä, jotka voivat huomattavasti kasvattaa julkisen sektorin kustannuksia, erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien kohdalla.

Mikäli prosentuaalinen raja omistusoikeudelle päädytään asettamaan, tulisi se sitoa keskimääräiseen palvelukäyttöön, hankintayksikön suhteelliseen kokoon tai muulla tavoin suhteuttaa eri kokoisten toimijoiden kesken.

Lisäksi on ennakoitavissa, että mikäli hallituksen esitys hyväksytään muutuskustannukset tulevat olemaan kuntien osalta kohtuuttomat.

Perustuslailliset ongelmat:

Esitys on ristiriidassa perustuslain 121 §:n kanssa, joka turvaa kuntien itsehallinnon. Lainvalmistelussa ei ole riittävästi arvioitu, miten vähimmäisomistusvaatimus rajoittaa kuntien mahdollisuuksia järjestää tarvitsemiaan palveluita. Esitys asettaa kunnat eriarvoiseen asemaan niiden koon ja sijainnin perusteella, mikä vaikeuttaa erityisesti pienten ja harvaan asutuilla alueilla sijaitsevien kuntien tukipalvelujen järjestämistä ilman sidosyksiköiden tarjoamia ratkaisuja.

Päätös

Kunnanhallitus hyväksyi kunnanjohtajan ehdotuksen yksimielisesti.

Merkittiin, että Siiri Mertakorpi poistui kokouksesta tämän asian käsittelyn päätyttyä.